Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
etunimi.sukunimi@pirha.fi
pirha.fi

Lausunto
10.11.2026

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunnan lausunto IKI2035-ohjelman päivittämisestä

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta arvostaa sitä, että päivitetty IKI2035-ohjelma tulee vielä valiokunnan ja vanhusneuvoston lausuttavaksi ennen aluehallituksen ja aluevaltuuston käsittelyjä ja päätöksentekoa.

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta pitää myönteisenä IKI2035-ohjelman painopisteen siirtymistä palvelurakenteen muuttamisesta ikääntyneiden henkilöiden toimintakykyä tukeviin, turvallisiin ja yksilöllisiin palveluihin. Päivitetty ydintavoite vastaa aiempaa paremmin hyvinvointialueen strategista periaatetta *Tärkeintä on ihminen*.

Valiokunta nostaa esiin seuraavat näkökohdat ohjelman jatkovalmisteluun ja toimeenpanoon.

Ennaltaehkäisy ja toimintakyvyn tukeminen

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa 2026–2029 ennalta ehkäisevien palvelujen vahvistaminen sekä terveyden ja toimintakyvyn edistäminen ovat keskeisiä tavoitteita. Niiden toteutuminen on erityisen tärkeää ikääntyneiden henkilöiden palveluissa, joissa toimintakyvyn säilyminen vaikuttaa sekä ihmisten hyvinvointiin että palvelutarpeen ja kustannusten kehitykseen.

IKI2035-ohjelman ennalta ehkäisevät toimenpiteet painottuvat *ainoastaan* neuvontaan ja palveluohjaukseen. Valiokunta edellyttää, että strategian tavoitteet konkretisoituvat myös tutkimusnäyttöön perustuvina, oikea-aikaisina toimintakykyä tukevina toimenpiteinä, niiden riittävänä resursointina ja vaikuttavuuden seurantana. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) on tutkimuksellista dataa ja näyttöä, että sellaisella toiminnalla on vahvempaa vaikutusta ikääntyneiden henkilöiden toimintakykyyn kuin pelkällä neuvonnalla ja ohjauksella.

Valiokunta on tietoinen Pirkanmaan kuntien ja hyvinvointialueen sekä Pirkanmaan liiton keskinäisestä sopimuksesta mm. ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta, johon hyvinvointialuelaki em. toimijoita velvoittaa. Sopimusosapuolten saumaton keskinäinen yhteistyö on tällä alueella välttämätöntä ja onnistumisen kannalta tärkeätä. Kaikkia mahdollisuuksia ei ole vielä otettu käyttöön.

Palvelujen tarpeenmukainen kohdentuminen

Muistisairauksien ennakoitu yleistyminen on huomioitu ohjelmassa aiempaa selkeämmin. Sen tulee näkyä myös palvelujen mitoituksessa, henkilöstön osaamisessa ja asumispalvelujen suunnittelussa.

Yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen tulee perustua asiakkaan yksilöllisen toimintakyvyn, kognition, turvallisuuden ja avuntarpeen arviointiin. Palvelurakenteen peittävyystavoitteet eivät saa ohittaa asiakkaan arvioitua palvelutarvetta.

Kuntoutuksen tavoitteellisuus ja vaikuttavuus

Valiokunta pitää tärkeänä kuntouttavan toiminnan vahvistamista myös asiakkaiden omissa kodeissa. VoiVa-toimintamallin laajentamisen yhteydessä tulee täsmentää sen tutkimusperusta, tavoitteet ja vaikuttavuuden arviointi.

Voimavaralähtöinen työote ei sellaisenaan vastaa tavoitteellista arkikuntoutusta. Kuntoutuksen tulee perustua yksilöllisiin tavoitteisiin, suunnitelmalliseen toteutukseen ja toimintakyvyn muutoksen seurantaan.

Valiokunta pitää välttämättömänä jatkaa ikääntyneiden henkilöiden kuntouttavaa päivätoimintaa. Sillä on vaikuttavan kuntoutuksen lisäksi suuri merkitys ikääntyneiden sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä ja yksinäisyyden välttämisessä.

Kotihoidon kehittämisestä

IKI2035-ohjelman päivitetystä versiosta voidaan lukea, että kotihoidon palvelun piirissä on eriasteisia muistisairaita ikääntyneitä henkilöitä. He hyötyisivät paljon hoidon ja ihmissuhteiden jatkuvuuden parantumisesta. Vastaavasti jatkuvasti vaihtuvat henkilöt kotihoidon palvelua suorittamassa saattavat lisätä jopa pelkoa ja turvattomuutta. Edellä mainittu hoidon ja ihmissuhteiden jatkuvuuden parantuminen lisäisi kotihoidon palveluiden vaikuttavuutta. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä lisäisi myös kustannusvaikuttavuutta.

Pirkanmaan hyvinvointialueen kotihoidon henkilökunnalla on keskimääräistä enemmän sairaslomapoissaoloja. Eettisen neuvottelukunnan järjestämän seminaarin mukaan henkilökunnan huoli kotiin yksin jäävän muistisairaan tai muuten paljon tukea tarvitsevan ikääntyneen henkilön pärjäämisestä ja/tai selviytymisestä aiheuttaa suuren eettisen kuorman. Henkilökunta tarvitsisi enemmän esihenkilöiden tukea näissä tilanteissa. Myös työn organisoinnissa ja liikkumisessa on koettu kehittämisen tarpeita.

Valiokunta korostaa edelleen, että vastauksia näihin haasteisiin ei löydetä vain entisen toimintamallin hiomisella. Valiokunta esittää, että hyvinvointialue käynnistää riittävän laajan kokeilun sekä Tampereen seudulla, että Pirkanmaan reuna-alueilla väestövastuumallin mukaisesta 12 henkilön tiimeistä kotihoidon kehittämisessä. Tällaisesta toimintamallista on saatu merkittäviä, hyviä ja vaikuttavia kokemuksia mm. Hollannin Buurtsorgin vakiintuneessa toiminnassa. Se vastaisi käsityksemme mukaan aiemmin esitettyihin haasteisiin paremmin.

Omaishoidon tukeminen

Omaishoidon kehittämisessä tulee huomioida erityisesti omaishoitajien jaksaminen, lakisääteisten vapaiden toteutuminen ja tuen riittävyys. Muistisairaiden omaishoitoperheiden tilanteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Omaishoidon onnistumista ei tule arvioida yksinomaan asiakasmäärien ja peittävyyden perusteella, vaan myös perheiden hyvinvoinnin ja arjessa selviytymisen näkökulmasta.

Vaikuttavuuden arviointi

Valiokunta pitää tärkeänä RAI-tiedon ja asiakaskokemustiedon hyödyntämistä. Ohjelman seurannassa tulee vahvistaa palvelurakennetta ja toimenpiteiden toteutumista kuvaavien mittareiden rinnalla asiakastason lopputulosmittareita.

Erityisesti tulee seurata toimintakyvyn kehitystä, arjen turvallisuutta, osallisuutta ja palvelutarpeen muutoksia. Mittareille tulee määritellä selkeät tavoitetasot, ja tulosten tulkinnassa on huomioitava asiakkaiden lähtötilanteiden erot.

Kustannusvaikuttavuus

Valiokunta esittää, että ohjelman kustannusskenaarioita täydennetään vaihtoehdolla, jossa ennaltaehkäisevää toimintaa ja tavoitteellista kuntoutusta vahvistetaan. Näin voidaan arvioida

niiden mahdollisia vaikutuksia raskaampien palvelujen tarpeeseen ja palvelujärjestelmän kokonaiskustannuksiin.

Valiokunta korostaa, että IKI2035-ohjelman onnistumista tulee arvioida palvelurakenteen ja talouden kehityksen lisäksi ennen kaikkea sen perusteella, miten ohjelma edistää ikääntyneiden toimintakykyä, hyvinvointia ja turvallista arkea.

Vammaiset ikäihmiset

Pirkanmaan hyvinvointialue on hyväksynyt Vammaispoliittisen ohjelman ja sen tulee noudattaa YK:n vammaisoikeuksien sopimusta myös ikääntyneiden vammaisten henkilöiden kohdalla riippumatta siitä, onko vamma saatu lapsuudessa vai vasta vanhuudessa. Vammaiset ikäihmiset sijoittuvat kahden palvelujärjestelmän ja lainsäädännön risteykseen. Tämä kaksoisrooli altistaa heidät rakenteelliselle syrjinnälle ja palvelujen väliinputoamiselle, mikä vaatii erityistä huomiota.

IKI2035-ohjelmaa kehitettäessä on varmistettava, että palvelut joustavat ihmisen yksilöllisen elämänkulun mukaan ja että itsemääräämisoikeus, esteettömyys ja perusoikeudet toteutuvat täysimääräisesti. Ohjelmassa on tunnistettava entistä paremmin se kasvava väestönosa, joka on elänyt vammaisena koko elämänsä tai nuoruudestaan saakka ja saavuttaa nyt vanhuusiän (esimerkiksi kehitysvammaiset tai pitkäaikaiset vammaispalvelujen käyttäjät). Heidän kohdallaan ikääntyminen tuo usein mukanaan ennenaikaisia fyysisiä muutoksia tai uusia toimintarajoitteita jo olemassa olevan vamman lisäksi. YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden mukaisesti heidän kohdallaan on taattava palvelujen jatkuvuus. Henkilöä ei saa siirtää automaattisesti vammaispalveluista yleisten vanhuspalveluiden piiriin pelkän ikävuosien täyttymisen perusteella, jos se heikentää hänen itsenäistä suoriutumistaan tai rikkoo elinikäisiä sosiaalisia verkostojaan. Heidän tarvitsemansa erityisosaaminen on säilytettävä hoitoketjuissa.

Valiokunta esittää lisättäväksi IKI2035-ohjelmaan näitä huomiota ja VAMPO-ohjelman sekä YK:n vammaisoikeuksien sopimuksen keskeisiä vammaisia ikäihmisiä koskevia huomioita.

Lopuksi

Valiokunta jakaa sosiaali- ja terveysjohtaja Taru Kuosmasen lokakuun talousarvioseminaarissa ilmaiseman tarpeen luoda yhtenäinen valtakunnallinen strategia, jolla vastataan ikääntyneiden ja muistisairaiden henkilöiden määrän ja palvelutarpeiden kasvuun ja nyt näkyvillä olevan rahoituksen riittämättömyyteen. Olisi löydettävä toimivia tapoja ja keinoja, jotka eivät palaudu

ainoastaan teknologian käyttöönottamiseen ja henkilöstövahvuuksien vähentämiseen. Valiokunta on valmis esittämään ajatuksia tällaiseen pohdintaan hyvinvointialueen ja sen sidosryhmien kanssa.

Kangasalla, Tampereella ja Lempäälässä marraskuun 10. päivänä 2026

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunnan puolesta

Mauri Jussila, puheenjohtaja

Markku Virkamäki, 1. varapuheenjohtaja

Anita Huhtala, 2. varapuheenjohtaja